

Масик-Бєсова М. З.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ЯК ЗАПОРУКА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Стаття присвячена розкриттю інституційної спроможності як запоруки сталого розвитку України в умовах євроінтеграції. Визначено, що визначення Україною стратегічного курсу на членство Європейському Союзу стало знаковою подією для європейського майбутнього держави. Однак, на ефективність даного шляху суттєво впливає спроможність вітчизняних інституцій відповідати вимогам Європейського Союзу та відображати свою стійкість. Інституційна спроможність в умовах євроінтеграції передбачає функціональну стабільність влади, ефективність та підзвітність публічного управління, інституційне відокремлення судової гілки влади та економічну адаптивність до умов єдиного європейського ринку. Актуальність дослідження пов'язана з необхідністю об'єктивного аналізу поточного стану органів публічного управління в Україні, їх спроможності до реалізації європейських вимог та визначення головних інституційних недоліків, що суперечать євроінтеграційному процесу.

Визначено, що подальша ефективна євроінтеграція нашої держави потребує докорінних та системних інституційних реформ, спрямованих на утвердження принципу верховенства права та інституційної автономії судової влади; модернізацію системи публічного врядування на засадах відкритості та результативності; інтенсифікацію профілактичних та каральних антикорупційних механізмів та стандартизацію антикорупційної стійкості; пришвидшення імплементації національного законодавства з міжнародними нормами, а також на реалізацію структурних трансформацій та нівелювання бар'єрів на шляху до членства в ЄС. Встановлено, що не зважаючи на суттєву стійкість в умовах воєнного стану, та інтенсифікацію реформ (наприклад, діджиталізації та децентралізації), наша держава досі наражається на серйозні інституційні проблеми, пов'язані з системною корупцією, прогалинами у судовій системі, недостатньою адміністративною спроможністю та координацією, а також неповним узгодженням та недостатнім впровадженням міжнародних норм у вітчизняне законодавство. Ситуацію ускладнює триваюча збройна російська агресія та функціонування в межах воєнного правового режиму. Вирішення вище наведених проблем потребує використання системного та правовірного підходу до подальшого реформування. Тому, на нашу думку, покращення інституційної спроможності слід вважати не тільки вимогою для вступу до європейського простору, а й гарантією сталого розвитку нашої держави.

Ключові слова: публічне управління, інституційна спроможність, євроінтеграція, реформи, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Євроінтеграційний поступ України потребує не тільки формальної імплементації законодавства (*acquis communautaire*), але й спроможності органів публічної влади ефективно впроваджувати дані норми в практичній діяльності. При цьому інституційна спроможність вважається критичним елементом, який гармонізує державну політику із суспільними потребами та очікуваннями. Головна проблема криється в диспропорціях між високим темпом політичного зближення та обмеженими можливостями державного апарату стосовно виконання політики

сталого розвитку. Крім цього, існують також й інші проблеми, пов'язані з інституційними розривами (брак спеціалізованих управлінських інституцій, які можуть ефективно виконувати складні міжсекторальні проекти, зокрема екологічну та цифрову трансформацію економіки), недостатнім управлінським забезпеченням (дефіцит кваліфікованих спеціалістів, здатних виконувати свою діяльність за міжнародними стандартами, що вповільнює імплементацію реформ на регіональному та місцевому рівнях), низьким рівнем ефективності контролю (проблеми в сфері фінансового моніто-

рингу та оцінювання результативності, що визначає появу ризиків для прозорого використання коштів). Варто зазначити, на інституційну спроможність суттєво впливає військовий стан в нашій державі. Так, потреба в одночасному забезпеченні оборонної стійкості та проведенні докорінних структурних реформ обумовлює надмірний тиск на державний апарат, зумовлюючи його перевтому та погіршення якості прийняття рішень.

Сталий розвиток нашої держави потребує подолання проблеми так званої «інституційної ентропії», тобто «розпорошення» ресурсів та повноважень. При відсутності відповідної інституційної архітектури перед Україною постане ризик стратегічної невизначеності стосовно термінів членства, адже саме якість публічного управління вважається визначальним критерієм Копенгагенських стандартів стосовно спроможності держави здійснювати зобов'язання члена ЄС. Відтак, постає гостра необхідність у розкритті механізмів трансформації публічної влади, що здатні забезпечити перехід від декларативної реалізації європейських вимог до реальної інституційної спроможності як запоруки довгострокового сталого розвитку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дану проблематику досліджували такі науковці як А. Галт, А. Головка, Т. Захаров, В. Кононенко, Н. Кононенко, І. Кушко, С. Щербініна та інші. Незважаючи на значну кількість наукових праць стосовно реформування сфери публічного управління, невирішеним питанням серед науковців досі залишається пошук рівноваги між швидкими темпами євроінтеграційних реформ та збереженням інституційної спроможності України в контексті забезпечення сталого розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття інституційної спроможності як запоруки сталого розвитку України в умовах євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. В контексті подолання кризових явищ та виконання зобов'язань щодо вступу до ЄС, проблематика зміцнення державних інститутів набуває для нашої держави набуває критичної актуальності. Інституційна спроможність виходить за межі суто адміністративного показника, а стає основою для національної стійкості. Сталий розвиток держави вимагає прозорих, підзвітних та ефективних інституцій, які спроможні імплементувати міжнародні стандарти у національне законодавство.

Погоджуємося з думкою А. Головки, що інституційну спроможність держави спрощено доречно визначити як якісне та дієве функціонування полі-

тичних інститутів, засноване на таких принципах як демократичність, інклюзивність та верховенство права. Саме від такої спроможності багато в чому залежатиме здатність Української держави та Народу України зберегти незалежність в умовах російської агресії та відновити територіальну цілісність, досягнути інтеграційних цілей (НАТО, ЄС), забезпечити повоєнне відновлення та створити умови для довгострокового розвитку. У цьому контексті ключовими напрямками для активізації зусиль держави та суспільства є демократичність політичної системи, викорінення корупції, побудова незалежної та справедливої системи правосуддя [1, с. 88]. Вступ до Європейського Союзу вимагає від країн-кандидатів відповідності суворим критеріям, серед яких інституційна спроможність посідає центральне місце. Ці критерії, відомі як Копенгагенські критерії, визначають три основні групи вимог: по-перше, політичні критерії, по-друге, економічні критерії, по-третє, критерій *Acquis Communautaire* (взяття на себе зобов'язання, пов'язані з членством, що означає спроможність ухвалити, впровадити та ефективно застосовувати законодавства ЄС (*Acquis*)) [3, с. 513].

Реалізація даних критеріїв потребує не просто формального прийняття законодавчих актів, але й забезпечення належної адміністративно-судової спроможності. Необхідно побудувати дієздатну систему ефективних органів публічної влади на всіх рівнях, що змогли б впровадити та забезпечити дотримання міжнародних законодавчих норм. Забезпечення незалежної та компетентної судової системи лежить в основі правильного застосування *Acquis*. ЄС постійно проводить оцінку реальної спроможності органів публічної влади країни-кандидата працювати згідно з європейськими стандартами. Україна володіє декларативно встановленою структурою публічної влади, що реалізує класичну тріаду владних повноважень. Функціонує також і розгалужена архітектура місцевого врядування, що пережила суттєві зміни в процесі реформи децентралізації.

Як вважає Н. Кононенко, що істотною перевагою для України, що сприяє її євроінтеграційному поступу, є імплементация Національної стратегії сталого розвитку «Україна-2030». Цей документ гармонізований із ключовими міжнародними рамковими засадами, зокрема з Цілями сталого розвитку ООН та політикою збалансованого розвитку Європейського Союзу. У межах зазначеної стратегії акцентується увага не лише на парадигмі економічного зростання, а й на принципах інклю-

звності, екологічної безпеки та підвищення підзвітності публічної влади. Ключовим орієнтиром та імперативом у цьому контексті виступає Європейський зелений курс (European Green Deal). Він висуває до країн-кандидатів на членство в ЄС вимоги щодо системної адаптації національних політик у таких секторах, як енергетика (включно з декарбонізацією та розвитком відновлюваних джерел), клімат (зокрема, щодо скорочення викидів парникових газів), транспорт (модернізація інфраструктури та екологізація перевезень) та цифровізація (як інструмент «зеленої» трансформації) [4, с. 57].

З метою імплементації інтегрованих моделей управління та досягнення критеріїв членства необхідно не лише адаптувати національне законодавство до «*acquis communautaire*», а й значно зміцнити інституційну спроможність як територіальних громад, так і держави в цілому. Це включає їхню спроможність розробляти, управляти та реалізувати комплексні стратегії сталого розвитку у тісному співробітництві з міжнародними організаціями. Виконання даних завдань вважається гарантією системних змін та забезпечення довготривалого сталого розвитку нашої держави в умовах євроінтеграції.

Оцінка поточної ефективності цих інститутів є неоднозначною. З одного боку, українська система державного управління продемонструвала значну стійкість та адаптивність, особливо в умовах повномасштабної війни, продовжуючи надавати послуги. Помітного прогресу досягнуто в цифровізації державних послуг завдяки таким ініціативам, як портал «Дія». З іншого боку, зберігається низка фундаментальних викликів, що суттєво обмежують інституційну спроможність України та її готовність до членства в ЄС, саме: вплив війни та воєнного стану; системна корупція; слабка спроможність та координація державного управління; недоліки судової реформи; незавершене поєднання українського законодавства з *Acquis* ЄС; захист прав людини та національних меншин [3, с. 513].

Тому, на нашу думку, з метою ефективної інституційної адаптації системи публічного управління до стандартів ЄС необхідно зважати на практику зарубіжних країн, які успішно імplementували критерії вступу та набули статусу члена ЄС. Наприклад, Естонія засвідчила стратегічну важливість цифровізації як рушія інституційних змін. Введення уніфікованого цифрового профілю громадянина та цифровізація адміністративних процедур призвели до підвищення ефек-

тивності управління та зменшення бюрократизму. Польща сфокусувалася на інституціоналізації потужної центральної координаційної інституції для управління євроінтеграційними процесами. Чехія здійснила реформування судової гілки влади та сфокусувалася на покращенні ефективності та введенні відкритих процедур відбору суддів. Румунія зуміла створити спеціалізовані та самостійні антикорупційні інституції. Ключовим стало забезпечення мінімізації політичної заангажованості. Ефективні європейські антикорупційні стратегії включають поєднання потужних невідконтрольних інституцій, комплексних проектів з чіткою метою та контролем, а також антикорупційних заходів у всіх сферах.

Зміцнення інституційної спроможності місцевих органів влади, що реалізується у тісній синергії з інструментами фінансової та технічної допомоги Європейського Союзу, є фундаментальною передумовою для формування дієздатної та ефективної системи публічного врядування. Зокрема, йдеться про використання можливостей таких ініціатив, як EU4Regions (спрямована на підтримку регіонального розвитку), програми COSME (що стимулює конкурентоспроможність малого та середнього бізнесу), LIFE (фокусується на екологічних та кліматичних діях), а також програми INTERREG (що сприяють транскордонному співробітництву та регіональному розвитку) [5, с. 353].

Протягом всіх етапів євроінтеграції України було вироблено чимало рекомендацій щодо посилення інституційної спроможності конкретних політичних органів. Так, у «Меморандумі про взаєморозуміння між Верховною Радою України та Європейським Парламентом про спільні рамки парламентської підтримки та підвищення інституційної спроможності» викладено очікування європейських партнерів щодо забезпечення ефективного виконання конституційних функцій парламентом України, а саме контролюючої, представницької та законодавчої. Цьому мають сприяти: підвищення прозорості, якості, ефективності, та відкритості в процесі діяльності Верховної Ради України, налагодження ефективного діалогу між опозицією та більшістю, також між комітетами парламенту, налагодження й розширення діалогу між Верховною Радою України та громадськістю, засобами масової інформації та іншими суб'єктами інформаційного простору. Також у документі містяться рекомендації щодо реформування апарату Верховної Ради до сучасного рівня парламентаризму. Вочевидь, таке визна-

чення має безпосередній зв'язок із завершенням демократизації вітчизняних політичних інститутів, не лише визнання, але й реалізації базових цінностей європейської спільноти, зокрема дотримання прав людини (повага до меншин, людської гідності, рівність), забезпечення верховенства права. У цьому контексті зобов'язання Україною в процесі євроінтеграції є стимулом посилення інституційної спроможності, оскільки передбачає проведення низки демократичних реформ органів публічної влади на основі Копенгагенських критеріїв, які серед іншого вимагає формування стабільних інституцій [2, с. 295–293].

Отже, на нашу думку, протягом довготривалого періоду подібна системна імплементація європейського інструментарію дасть можливість нашій державі не тільки повністю реалізувати умови євроінтеграційні зобов'язання, а й синхронізувати та утвердити новітню парадигму сталого розвитку. В основі даної парадигми повинні лежати такі принципи: принцип субсидіарності (виступає першоосновою територіального розвитку), принцип професійної доброчесності (важіль управлінського контролю та ефективності) та принцип інклюзивного врядування (інструмент узгодження суспільних інтересів та інклюзивності управлінських рішень). Адаптація національного законодавства до норм та стандартів ЄС спричинила значну активізацію змін в Україні, зосереджуючись на децентралізації, покращенні відкритості управління та нарощуванні громадської активності. Незважаючи на проблеми з низьким рівнем інституційної спроможності та деградацією кадрового потенціалу, імплементація міжнародних стандартів публічного управління та Національної стратегії сталого розвитку «Україна-2030» відіграє важливу роль для впровадження моделі відповідального та збалансованого врядування. Наступний розвиток міжмуниципальної співпраці та посилення потенціалу громад у покращенні інвестиційної привабливості разом із міжнародною допомогою, є важливим для побудови ефективної системи врядування, що дасть можливість нашій державі не тільки реалізувати євроінтеграційні зобов'язання, але й концептуалізувати та впровадити модель сталого розвитку.

Висновки. Отже, беручи до уваги все вище наведене можна дійти висновку, що подальша ефективна євроінтеграція нашої держави потребує докорінних та системних інституційних реформ, спрямованих на:

– утвердження принципу верховенства права та інституційної автономії судової влади (вимагає

імплементації стандартів доброчесності при призначенні на судові посади та запобігання корупції в судовій владі);

– модернізацію системи публічного врядування на засадах відкритості та результативності (передбачає розробку довготривалої стратегії реформування публічного управління, реформування системи оплати праці державних службовців, поглиблення цифровізаційних процесів у сфері надання публічних послуг, залучення громадськості до розробки та оцінки реформ тощо);

– інтенсифікацію профілактичних та каральних антикорупційних механізмів та стандартизацію антикорупційної стійкості (потребує забезпечення автономії антикорупційних інституцій, розробки та впровадження антикорупційної стратегії, удосконалення інституційних гарантій безпеки для викривачів корупції та забезпечення належного управління коштами на післявоєнне відновлення);

– пришвидшення імплементації національного законодавства з міжнародними нормами (вимагає розробки національного плану адаптації нормативно-правової бази до «acquis» та забезпечення дієвих інструментів для впровадження та виконання міжнародних норм);

– реалізацію структурних трансформацій та нівелювання бар'єрів на шляху до членства в ЄС (передбачає створення координаційного центру з метою регулювання впровадженням «acquis communautaire», забезпечення постійного міжнародного співробітництва, інформування громадськості стосовно доцільності реформування, розробку системи моніторингу та оцінювання прогресу реформ, а також підтримку стратегічної солідарності щодо європейського вектору).

Таким чином, всеохоплююча інтеграція України у європейський політико-правовий простір потребує докорінних змін та покращення інституційної спроможності публічних органів влади. Однак, не зважаючи на суттєву стійкість в умовах воєнного стану, та інтенсифікацію реформ (наприклад, діджиталізації та децентралізації), наша держава досі наражається на серйозні інституційні проблеми, пов'язані з системною корупцією, прогалинами у судовій системі, недостатньою адміністративною спроможністю та координацією, а також неповним узгодженням та недостатнім впровадженням міжнародних норм у вітчизняне законодавство. Ситуацію ускладнює триваюча збройна російська агресія та функціонування в межах воєнного правового режиму. Вирішення вище наведених проблем потребує використання

системного та правовірного підходу до подальшого реформування. Тому, на нашу думку, покращення інституційної спроможності слід вважати не тільки вимогою для вступу до європейського простору, а й гарантією сталого розвитку нашої держави.

Список літератури:

1. Головка А. Інституційна спроможність як умова стійкості та розвитку України: матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. «Україна – Європейський Союз: Формат розвитку відносин України та країн Центральної Європи у контексті російсько-української війни, гарантій безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій» (м. Ужгород, 20 жовтня 2023 року). Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2023. С. 87–89
2. Захаров Т. Переосмислення концепту «інституційна спроможність»: євроінтеграційний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2024. Випуск 55. С. 292–299. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.35>
3. Кононенко В., Кушко І. Інституційна спроможність органів публічної влади України в контексті євроінтеграції: матеріали II-ї Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю «Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ» (Івано-Франківськ, 30 травня 2025 р.). Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2025. 512–516.
4. Кононенко Н. Інституційна спроможність українських урядів проблеми ефективності та легітимності. *Політичні дослідження*. 2024. № 2 (8). С. 53–72. DOI: <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-3>
5. Щербініна С.А., Галт А.М. Інституційна спроможність як основа сталого розвитку України в контексті євроінтеграції: матеріали III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. «Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій» (м. Полтава, 05 червня 2025 р.). Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2025. 351–353.

Masyk-Biesova M. Z. INSTITUTIONAL CAPACITY AS A GUARANTEE OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

The article is devoted to the disclosure of institutional capacity as a guarantee of sustainable development of Ukraine in the conditions of European integration. It is determined that the definition of Ukraine's strategic course for membership in the European Union has become a landmark event for the European future of the state. However, the effectiveness of this path is significantly influenced by the ability of domestic institutions to meet the requirements of the European Union and reflect their stability. Institutional capacity in the conditions of European integration provides for the functional stability of power, the efficiency and accountability of public administration, the institutional separation of the judicial branch of power and economic adaptability to the conditions of the single European market. The relevance of the study is related to the need for an objective analysis of the current state of public administration in Ukraine, their ability to implement European requirements and identify the main institutional shortcomings that contradict the European integration process. It has been determined that further effective European integration of our state requires fundamental and systemic institutional reforms aimed at establishing the principle of the rule of law and institutional autonomy of the judiciary; modernization of the public governance system on the basis of openness and effectiveness; intensification of preventive and punitive anti-corruption mechanisms and standardization of anti-corruption resilience; acceleration of the implementation of national legislation with international norms, as well as the implementation of structural transformations and the elimination of barriers on the path to EU membership. It has been established that despite significant stability under martial law and the intensification of reforms (for example, digitalization and decentralization), our state still faces serious institutional problems related to systemic corruption, gaps in the judicial system, insufficient administrative capacity and coordination, as well as incomplete coordination and insufficient implementation of international norms into domestic legislation. The situation is complicated by the ongoing armed Russian aggression and functioning within the framework of the military legal regime. Solving the above problems requires the use of a systemic and orthodox approach to further reform. Therefore, in our opinion, improving institutional capacity should be considered not only a requirement for joining the European space, but also a guarantee of sustainable development of our state.

Keywords: public administration, institutional capacity, European integration, reforms, sustainable development.

Дата першого надходження статті до видання: 15.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 04.05.2026